

ماهنامه آراکس
 فرهنگی، اجتماعی، ادبی
 زیر نظر: یعقوب گرگوریان
 آدرس: تهران
 صندوق پستی ۱۶۷۶۵/۱۳۳۶
 تلفن و فکس: ۸۳۹۷۱۹
 چاپ و لیتوگرافی از: هاشمیون ۷۶۵.۲۸

ԱՐԱՔՍ
 ԳՐԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
 ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ
 ԳԱԿՈՔ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
 ԽՆՐԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄՐՄԻՆ
 ՄՈԿԱՅԵՆ ԶԵՅԻՇՅԱՆ
 ՎԱՐԴԳԵՍ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
 ԱԼՔՐԵԴ ԲԱԴՊԱՍԱՐՅԱՆ
 ՎԻՈԼԵՏ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ
 ԴՈԿՏ. ՈՌԻԲԵՆ ԱՄՐԱՐՅԱՆ

ՀԱՍՑԵՓ ՓՈՍՏԱՐԿՂ
 16765-1336 ԹԵՀՐԱՆ, ԻՐԱՆ
 Հեռ. եւ Հեռապատճեն՝ 839719

ARAX MONTHLY
 P.O.BOX 16765-1336
 TEHRAN_IRAN
 Tel & Fax
 0098-21-839719

چیت درج آگهی در نشریه
 با شرکت ویرا تماس حاصل نمایید
 تلفن ۰۲ ۸۴۶۷۰۲

ՀԱՏԱՎԱՃԱՌ
 1000 ՌԻՍԼ

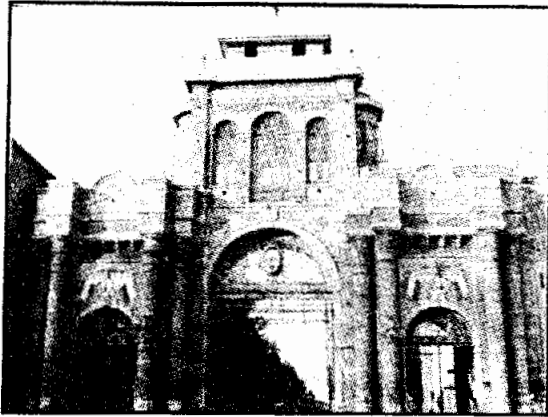
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- * ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ Ո՛Ղ ՄԵԿ ՊԱՐԱԳԱՅԻ, Ո՛Ղ ՄԵԿ ԹԻՉ ՀՈՂ ԲԱՆԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՉԻ ԴՆԵՐ.....3
- * ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԳՈՐԾՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ «ԱՐԱՔՍՈՒՄ».....6
- * ՍԱԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԱՎ Է, ՈՐ ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԿԻՆՈՆ Ե՛Վ ՎԱՏ ԳԻՏԵՆՔ, Ե՛Վ ՎԱՏ ԵՆՔ ՆԱՅՈՒՄ.....7
- * ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՎԵՃԵՐԸ «ԱԼԻՔԻ» ԷԶԵՐՈՒՄ.....9
- * ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓՅՈՒՌՔ ՄԻԱՅՅԱԼ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՈՎ.....10
- * ԴԵՍԻՑ-ԴԵՆԻՑ.....13
- * «ԷԴԻԿԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ».....14
- * ՄԵՉ ՀԱՄԱՐ ՇԱՏ ԿԱՐԵՎՈՐ ԵՎ ԱՐԺԵՔԱՎՈՐ ՏԵՂ Է ԳՐԱՎՈՒՄ ԻՐԱՆԻ ՀԵՏ ՈՒՆԵՅԱԾ ՄԵՐ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....15
- * ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ.....17
- * ԻՆՉՈՒ՞ ՄԱՅՐԱՄՈՒՏ18
- * ՄԻ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻՎ.....19
- * ՃԱՆԱԶԵՆՔ ՄԵՐ ԵՐԵԽԱՅԻՆ.....20
- * ԲԺՇԿԱ-ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ.....21
- * ԵՐՋԱՆԿԱՀԻՇԱՏԱԿ Ա. ՔԱՀԱՆԱ ԲԱԳՐԱՏ ՄԵԼ ՔՈՄՅԱՆԻ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԵՏ.....22
- * ՏԵՂԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ.....23
- * ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՆԳԱՌ.....27
- * ԳՈՎԱԶԴՆԵՐ.....35

ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՄԱՆԿԱ-ՊԱՏԵՆԱԿԱՆ ԷՋ

فهرست مطالب بخش فارسی

- * ۲..... فلسطین می رزمند «نظم نوین» می لرزد.....
- * ۲..... دستنویسهای فارسی «ماتناداران».....
- * ۲..... کند و کاوی در فرهنگ مشترک ارمنی
- * ۵..... و دیگر مردم ایران.....
- * ۶..... پان ترکیسم و شرق ترکیه.....
- * ۹..... روند توسعه در آسیای مرکزی و قفقاز.....
- * ۱۱..... نگرشی بر تاریخ ایرانشناسی ارمنیان.....
- * ۱۲..... نگاهی به نشریات داخلی.....

نگارشی بر تاریخ ایران‌شناسی ارمنیان

ادیک باغداساریان (گرماتیک)

مناسبات تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی ایرانیان و ارمنیان گذشته ای بس طولانی دارد و این امر معلول همسایگی دیرینه دو ملت است. ارمنیان در مورد ایران‌شناسی فعالیت‌هایی انجام داده اند که در این مقاله کوشش نگارنده بر این است که خلاصه ای از بررسیها و پژوهشهای ارمنیان درباره ایران و فرهنگ ایرانی را به آگاهی خوانندگان گرامی برساند. نخستین تاریخ نویس «آگاتانگوس» (سده ۵ میلادی) است که کتاب «تاریخ ارمنیان» او شامل اطلاعاتی گرانمایی درباره تاریخ مسیحیت در ارمنستان و ادیان دیگر و کشورهای همسایه می باشد. این کتاب در سده هفتم و پس از آن به زبانهای تازی و یونانی ترجمه شده است. در آن اشاراتی به سقوط سلسله اشکانی و پیروزی ساسانیان گردیده است. یکی از معاصران وی تاریخ نویس دیگری به نام «پاوستوس بیوزاند» (سده ۵ میلادی) در کتاب «تاریخ ارمنیان» خود که مشتمل بر رویدادهای سالهای ۳۳-۳۸۷ میلادی است مطالب بسیار مهمی در مورد تاریخ ایران در سده چهارم ارائه می دهد زیرا که وی خود شاهد و گواه برخی رویدادهای عصر خویش بوده است. کتاب یاد شده بعلاوت اهمیت ویژه خود به زبانهای اروپائی ترجمه شده است.

«قازار پاربتسی» (پارسی) (سده ۵ میلادی) نیز در کتابهای «تاریخ ارمنیان» و «صحیفه واهان مامیکنیان» رویدادهای بین سالهای ۳۸۷-۴۸۶ میلادی در ایران، بیزانس، گرجستان، اران و سایر کشورهای همسایه ارمنستان را مرور می کند. کتاب تاریخ یاد شده بی تردید یکی از منابع مهم تاریخ ایران محسوب می گردد. در مورد تاریخ سده پنجم، کتاب تاریخ «یفیشه» (سده ۵ میلادی) مکان ویژه ای بخود اختصاص می دهد. اطلاعاتی در مورد دیدگاههای مذهبی ایرانیان و روش زندگانی آنها، جغرافیای ایران و بسیاری مطالب دیگر در این اثر گنجانده شده است.

نخستین کتاب علمی و مفصل تاریخ ارمنستان توسط مورخ سده پنجم موسس خورناتسی (موسی خورنی) برشته تحریر درآمده است. وی برای نگارش اثر خود از منابع گوناگون یونانی و آشوری سود برده است و جالب اینکه برخی از آنها توسط کتاب خورنی برای جهانیان شناخته شده است.

«تاریخ ارمنیان» خورنی منبع بسیار مهمی در مورد تاریخ کشورهای خاورمیانه است. اطلاعات گرانمایی در خصوص روایات ایرانی و قدیمی ترین نگارش داستان رستم و مطالبی که گوشه های تاریک تاریخ ایران را روشن می سازند در اثر یاد شده وجود دارند. خورنی خیلی پیش از فردوسی در مورد افسانه آژدهاک بیوراسب سخن گفته است.

در مورد دیدگاههای مذهبی-فلسفی آئین زرتشتی و نیز چگونگی ایجاد فرقه ها در این آئین اطلاعات کمی وجود دارد. این کمبود را کتاب «تکذیب فرقه ها» نوشته یزیدیک کوچباتسی (کوچی) تاریخ نویس ارمنی سده پنجم میلادی جبران می گردد. فصل سوم (از چهار فصل) این کتاب به بررسی آرا و عقاید کیش زرتشتی اختصاص دارد.

بدین ترتیب منابع ارمنی در خصوص تاریخ ایران در سده پنجم میلادی اطلاعات بسیار مفیدی شامل می شوند و زوایای تاریک این عصر را روشن می سازند. منابع سده هفتم نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. مطالب سودمندی درباره رویدادهای این عصر بویژه جنگهای ایران-بیزانس، لشکرکشیهای تازیان، سقوط حکومت سامان، تصرف قلمرو بیزانس توسط تازیان و غیره در منابع این سده هفتم میلادی قابل دسترس است. در این عصر هیچ اثر مستقل ایرانی، یونانی، لاتین، آشوری و تازی در خصوص رویدادهای مذکور نگارش نیافته است. آنچه که موجود می باشد در سده های بعد نوشته شده است و در اینجا تنها «تاریخ» سیتوس (سده ۷ میلادی) تاریخ نویس ارمنی مستثنی است. وی در کتاب خود در مورد رویدادهای سده ششم و هفتم در ارمنستان و کشورهای خاورمیانه و نزدیک سخن می گوید. از جمله در مورد جزئیات لشکرکشی هرآکلوس قیصر بیزانس به ایران، لشکرکشی تازیان به ایران و ارمنستان و بین النهرین، قدرت یافتن و سقوط اشکانیان، تاریخ سیاسی عصر ساسانی و مسائل

داخلی حکومت، روش مملکت داری ساسانیان و سازمان ارتش و بسیاری مطالب دیگر درباره ساسانیان، تازیان و غیره. سیتوس در مورد داستان خسرو و شیرین و اسفندیار مطالبی را بیان می کند. کتاب «تاریخ تارون» اثر هوهان مامیکنیان تاریخ نویس سده هفتم نیز شامل اطلاعاتی در مورد دوران ساسانی و مبارزه مذهبی ارمنیان در برابر آنان می باشد.

نویسندگان ارمنی سده های ۱۱-۱۴ میلادی کمبودهایی را جبران می کند که در اثر کشمکشهای سیاسی و اوضاع ناپایدار ایران در دورانهای مذکور ناشی شده بود. یکی از این مورخین، استپانوس تارونتسی آسوغیک (سده دهم میلادی) میباید که در کتاب «تاریخ جهان» خود اطلاعات مفیدی در مورد دوران یاد شده بخصوص در رابطه با قفقاز به ایران، آسیای صغیر، خاورمیانه و نزدیک ذکر می کند. گریگور ماگستروس (سده ۱۱ میلادی) در «صحائف» خود قطعات قابل توجهی از روایات افسانه ای و داستانی ایران را حفظ نموده است. ساموئل آنتسی در «وتایفنامه» خود وقایع نگاری پادشاهان ارمنی، بیزانسی و ایرانی را آورده برخی تاریخهای ناشناخته و مورد تردید را بررسی نموده است. «تاریخ ارمنیان» نوشته گراگوس گانزاکتسی (گنجوی سده ۱۳ میلادی) در مورد تاریخ فتوحات مغول در خاورمیانه و نزدیک اطلاعات بسیار مهمی را نقل می کند. گریگور آگنتسی نیز در خصوص زبان و فرهنگ و روش زندگانی قوم مغول و سیستم حکومتی آنان اطلاعات گرانمایی در اثر خود ذکر نموده است. سایر مورخین که مطالب مفیدی دارند عبارتست از استاکس لاستیورتسی (سده ۱۲ میلادی) ماتروس اورهاتسی (سده ۱۲ میلادی) وارطان آبگکتسی (سده ۱۳ میلادی) استپانوس ازیلیان (سده ۱۳ میلادی).

در سده های ۱۴-۱۵ میلادی (که دوران پرتلاطم تاریخ ارمنیان است) چهره های درخشانی از مورخین ارمنی همچون مورخین سده پنجم که مطالبی در تاریخ ایران ذکر کرده باشند وجود ندارند.

همگام با تاریخ نویسی، نویسندگان ارمنی سده های میانه در خصوص جغرافیا نیز آثار قابل توجهی بر رشته تحریر کشیده اند. قدیمی ترین اثر از این نوع «جهان نما» نوشته انانیا شیراکاتسی (سده ۷ میلادی) می باشد. وی در اثر خود اطلاعاتی در مورد کشورهای ارمنستان، ایران، گرجستان، اران، قفقاز شمالی ارائه می دهد که اصراً شامل تقسیمات اداری کشورها، شهرها، کوهها، رودها و جاده های آنها می باشد. اطلاعات شیراکاتسی بویژه در مورد تقسیمات کشوری ایران، اقتصاد و سایر مسائل آن در دوران ساسانی حائز اهمیت است.

اطلاعات و علاقه نویسندگان ارمنی در مورد تاریخ ایران طی دوران سده های میانه و عصر جدید نه تنها کاسته و تضعیف نشده بلکه تقویت هم گردیده است. در سده ۱۶ میلادی آثار مدرن تاریخی توسط نویسندگان ارمنی تألیف نشده است بلکه اکثر مطالب بجامانده شامل وقایع نگاریهایی است که توسط مؤلفین شاهد بر رویدادها نوشته شده اند و این خود دارای اهمیت فراوانی از نظر موثق بودن آنها است. از آثار بجامانده باید «مرثیه تبریز» نوشته سیمون اپادانتسی را نام برد که یکی از منابع مهم روابط ایران و ترکان عثمانی در سده ۱۶ میلادی محسوب می گردد. وی خود شاهد تصرف تبریز توسط ترکان در سال ۱۵۸۵ بوده اطلاعات موثقی در مورد این رویداد تاریخی بجا گذاشته است.

چهره سرشناس تاریخ نویس ارمنی در سده ۱۷ میلادی آراکل داوریتسی

شاهنامه بحث مفصل می‌کند. وی مقاله مهمی تحت عنوان «مادها در ارمنستان کهن» دارد و در آن از مناسبات ارمنیان و مادها سخن به میان می‌آورد.

در میان ایران‌شناسان نامی ارمنی سده ۱۹ کروب پاتکانیان (۱۸۳۳-۱۸۸۹) مکان ویژه ای بخود اختصاص می‌دهد. کتابش تحت عنوان «تاریخ ساسانیان بر پایه منابع ارمنی» با استقبال شدید ایران‌شناسان روبرو گردید و به چند زبان اروپایی برگردانده شد. تا سالیان متمادی استاد کرسی ایران‌شناسی دانشگاه پتربورگ بود و سالها پس از مرگش این کرسی تعطیل گردید تا در سال ۱۹۰۱ بارتولد اجازه یافت تدریس تاریخ و جغرافیای ایران را ادامه دهد.

کاراپت بزیان (۱۸۳۵-۱۹۰۵) در کتاب «روابط پتر کبیر ارمنیان» مناسبات سیاسی روسیه و ایران را در سده های ۱۷ و ۱۸ مورد بررسی قرار می‌دهد و مسائل سیاست داخلی و خارجی حکومت صفوی را باز می‌شمارد. ارمنی‌شناس، ایران‌شناس نامی گریگور خالاتیان (۱۸۵۸-۱۹۱۲) در آثار خود اشارات فراوانی به تاریخ و فرهنگ ایران دارد. وی در اثر خود تحت عنوان «قهرمانان ایران در میان ملت ارمن» این مسئله را بررسی می‌کند که روایات حماسی ایران تا چه حد در میان ارمنیان شناخته شده و تاثیر نموده است.

در سده ۱۹ و اوایل سده بیستم در روسیه و اروپای غربی آثار متعددی از نویسندگان ارمنی در رابطه با ایران بچاپ رسید. از آن جمله هستند: کتاب کیشیمیشف درباره حکومت نادرشاه، بررسی‌ها و مطالعات سلیمان خان میرانی، مطالعات داویت ملیک شاه نازاریان در مورد تاریخ و جغرافیا و فرهنگ ایران، آثار ه. گاترچیان، ستیان، درهوهانیان، هوسپیان، اینجیکیان، غوند آلیشان و غیره.

در سده ۱۹ علاقه زیادی برای بررسی ادبیات کلاسیک ایران در میان نویسندگان ارمنی بوجود آمد. آثار فردوسی، خیام، سعدی، حافظ، مولوی، جامی و سایرین به ارمنی ترجمه شد. همچنین کار پژوهشهای تاریخ ایران ادامه یافت و ل. تیگرانف کتاب ارزشمند «مناسبات اجتماعی-اقتصادی ایران» را برشته تحریر درآورد. گ. درغوکاسیان پژوهش «منافع اقتصادی روسیه در ایران» را که به روابط اقتصادی ایران و روسیه در سده ۱۹ و اوایل سده ۲۰ اختصاص دارد به انجام رسانید.

آترید از چهره های درخشان ایران‌شناسی است. آثارش عبارتند از «امامت» در بررسی مذهب شیعه، «فرقه بابیه» در عقاید بهائیان، «زمین داری و بهره مالکانه در آذربایجان»، «تشکیلات اداری آذربایجان»، «قضایات در آذربایجان»، «جنیش محمد علیشاه در کشور شیر و خورشید» و غیره.

پژوهشگر و تاریخدان نامی سده بیستم هاروتیون تیریکیان در زمینه پهلوی شناسی فعالیتها چشمگیری انجام داد. وی ترجمه های بسیاری از پهلوی به ارمنی انجام داده است از جمله «کارنامه اردشیر بالکان» ترجمه هایی نیز از ادبیات کلاسیک ایران همچون شاهنامه بعمل آورده است. فرزندش تیرداد تیریکیان نیز کار وی را ادامه داد.

پس از پیروزی حکومت شوروی کار پژوهشهای ایران‌شناسی در ارمنستان بصورت منظم تری ادامه یافت و رژیم جدید اهمیت ویژه ای برای آن قائل گردید. انستیتوی خاورشناسی تأسیس شد و پژوهشگران در زمینه ایران‌شناسی به کار مشغول شدند. در زمینه ایران‌شناسی دانشمندانی چون پروفیسور روبن آبراهامیان (۱۸۸۱-۱۹۵۱) که مدتی را در ایران گذرانده کار کرده اند. وی آثار بسیاری از خود بجا گذاشته است. از جمله فرهنگ پنج زبانه پهلوی-ارمنی-فارسی-روسی-انگلیسی و ترجمه آثار باباطاهرعریان بخشهایی از شاهنامه، «ارداویرنامه». وی در سال ۱۹۳۵ کرسی زبانهای کهن ایران و زبان پهلوی را در دانشگاه تهران بنیان گذاشت.

یکی از شاگردان و همکاران پروفیسور آبراهامیان نام گورک نالپاندیان در زمینه ایران‌شناسی محقق کرده و هم اکنون نیز به کار خود ادامه می‌دهد. وی «دستور زبان پهلوی»، «دستور زبان فارسی» و چند اثر دیگر تاکنون به جامعه اهل تحقیق تقدیم کرده است. او استاد کرسی ایران‌شناسی انستیتوی خاورشناسی ارمنستان است.

از دیگر پژوهشگران ارمنستان باید پابکن چوگاسزبان را نام برد که در زمینه های مختلف فرهنگ و زبان ایران کار می‌کند «مناسبات ادبی ایرانیان و ارمنیان» از جمله آثار وی می‌باشد.

ا. شاهواریان کتاب «شاهنامه و منابع ارمنی» را به رشته تحریر کشیده قهرمانان حماسی ایران و ارمنستان را مقایسه نموده است. کتاب دیگر او تحت عنوان «ابوعلی سینا و ادبیات ارمنی» قرار دارد.

(تبریزی ۱۵۹۵-۱۶۶۹) است که در «تاریخ» خود رویدادهای سالهای ۱۶۰۱-۱۶۶۲ را خود شاهد بر آنها بوده بررسی می‌کند. اگر چه این اثر در مورد تاریخ ارمنستان نگاشته شده است لیکن مطالب زیادی در مورد ایران، ترکیه و سایر نواحی بویژه آذربایجان و عراق شامل می‌گردد. وی با تفسیر رویدادها به این اثر ارزش ویژه ای می‌بخشد و نصرالله فلسفی در اثر چهار جلدی «تاریخ شاه عباس اول» بطور گسترده از کتاب آراکل سود برده است.

در مورد زندگی اجتماعی-اقتصادی و سیاسی، جغرافیا، مردم شناسی ایران و جنگهای ایران و عثمانی، تجارت خارجی ایران در این عصر باید آثار زیر را یاد نمود: «وقایع نگاری» (سده ۱۷ میلادی)، «تاریخ نگاری»، «یادداشتهای روزانه» زاگاریا اگوتسی، «سفرها» ی اوگوستیونس باجتسی.

در مورد تاریخ سده ۱۷ آثار مستقل و مختص به تاریخ ایران نیز توسط نویسندگان ارمنی نگاشته شده اند. بهترین نمونه آن «تاریخ ایرانیان» به قلم خاچاطور جوغایتسی می‌باشد. وی اثر خود را با وقایع نگاری زمان کوروش آغاز نموده تا عصر کریمخان زند (۱۷۷۹) ادامه می‌دهد. وی تصمیم داشت جلد دومی نیز در مورد داستانها و افسانه های ایران بنویسد لیکن مرگش مجال نمی‌دهد و موفق به انجام این کار نمی‌گردد. بخش دوم کتاب مذکور به تاریخ حکومت کریمخان اختصاص دارد و شامل اطلاعات بسیار گرانبهائی است زیرا که مولف خود شاهد بر آن وقایع بوده است.

در مورد سقوط سلسله صفوی و لشکرکشی افغانیان و تسلط آنان بر ایران، اثر پطروس دی سارکیس گیلانتسی حائز اهمیت است. در خصوص تاریخ سده ۱۸ میلادی، بررسی علل سقوط صفویان و اوضاع اقتصادی ایران، «تاریخ ایران» نوشته جائلیق اران یسانی حسن جلالیان دارای مطالب مفید است. «تاریخ نگاری» آبراهام کرتاسی درباره رویدادهای دهه ۳۰ سده ۱۸ يك منبع موق و حاوی مطالب فراوان محسوب می‌گردد.

منابع دیگری نیز در مورد وقایع سده ۱۸ بویژه درباره نادرشاه، تحت عنوان «تاریخ جنگ» نوشته آبراهام پروانتسی، «لشکرکشی های قلی خان و شاه شدن او» اثر هاوکب شاماختسی، «جامبر» نوشته سیمون پروانتسی، «دیوان» یغیا (یحیی) کارتسی موشکیان و غیره قابل ذکر می‌باشد.

بنیانگذار خاورشناسی علمی ارمنی را باید گورگ درهوانسیان (۱۷۳۷-۱۸۱۲) دانست. وی اثر مهمی دارد تحت عنوان «فرهنگ فارسی-ارمنی» وی در این کتاب اطلاعات متعددی در مورد اسطوره شناسی، افسانه ها، روایات مردمی و امثال و حکم و داستانهای حماسی بدست می‌دهد. یکی دیگر از ویژگیهای این فرهنگ این است که در برابر هر واژه چندین معنی ذکر شده و نمونه هایی از اشعار شعری کلاسیک ایران یا حروف ارمنی ارائه می‌گردد. در برخی موارد ترجمه نمونه های ادبی ایران قید می‌گردد. وی کتابهای درسی فارسی و عربی نیز تألیف کرده است. دستور زبان فارسی و برخی مطالب دیگر همچنین ترجمه چند اثر از فارسی به ارمنی از جمله کارهای او بشمار می‌روند.

خاچاطور ایوبیان (۱۸۰۵-۱۸۴۸) مروج علم و فرهنگ نوین در «یادداشتهای دوریات» اطلاعات فراوانی درباره ایران نوشته است. مسروپ تاغیادیان (۱۸۰۳-۱۸۵۸) از مشاهیر فرهنگ ارمنی در سده ۱۹ میلادی. توجه خود را به ایران و هندوستان نیز معطوف داشته است. اثر او تحت عنوان «تاریخ پارسیان» شامل تاریخ ایران از دوران اساطیری تا عصر وی می‌شود. او از منابع متعدد یونانی، فارسی و ارمنی استفاده کرده است. تاغیاریان اثر دیگری تحت عنوان «یادداشتهای سفر به ایران» دارد. در اینجا نیز مطالب فراوانی درباره ایران نوشته است. او داستانها و امثال و حکم فارسی را گردآوری نموده آنها را به ارمنی ترجمه کرده و تحت عنوان «سخنان شیوای فارسی» بچاپ رسانده است.

استیانوس نازاریان (۱۸۱۴-۱۸۷۹) سرپرست کرسی خاورشناسی دانشگاه قازان روسیه و از استادان دانشکده لازاریان مسکو فعالیتهای چشمگیری در زمینه خاورشناسی انجام داده است. وی برای دریافت درجه فوق لیسانس در رشته فرهنگ ایرانی و ارمنی کار کرده، تز دکترای خود را در زمینه شاهنامه فردوسی و اثری در بررسی گلستان سعدی و چند اثر دیگر از خود بجای گذاشته است بعلاوه اولین ترجمه روسی گلستان سعدی توسط وی انجام شده است. وی همچنین در نشریه «هیوسیسایابل» (درخشش شمال) مقالات متعددی در نقد ادبیات کلاسیک ایران و آثار جامی، سعدی، مولوی و غیره چاپ نموده است.

یکی دیگر از مشاهیر ارمنی روسیه مگردیچ امین (۱۸۱۵-۱۸۹۰) است وی در کتاب «داستانهای کهن ارمنستان» بخشهایی را به فرهنگ ایران اختصاص داده است از جمله در مورد «افسانه های پارسی» خورنی و آژدهاک

باکو و ایروان برای حل مناقشه قره باغ به یک توافق اصولی دست یافتند

خبرگزاری جمهوری اسلامی مقامات عالی رتبه نظامی ارمنستان و آذربایجان با میացیگری «پاول گراف روسیه، قرارداد آتش بس امضاء کردند. تلویزیون روسیه جمعه شب، با اعلام این خبر تأکید کرد که مذاکره دو کشور در مسکو با شرکت نماینده آرامنه قره باغ کوهستانی جریان این قرارداد بعد از امضای روسای جمهوری دو کشور به مرحله تاکنون هیچ منبع رسمی در جمهوری آذربایجان، انجام مذاکرات آتش بس بین ارمنستان و این جمهوری را تأیید نکرده است. به گزارش تلویزیون روسیه، بعد از اعلام آتش بس، جنگ قره باغ منطقه مناقشه را ترک می کنند. سخنگوی وزارت دفاع جمهوری آذربایجان در جنگنده آذری را بر فراز منطقه قره باغ سرنگ به گزارش خبرگزاری رویتر از مسکو، جنگنده میگ ۲۱ در نزدیکی شهر که تصرف نیروهای ارمنستان در آمد نیست. این سخنگو افزود: یک قره باغ سرنگون شد.

ایران

با IIESE ابزارتو است که می توان آن را با ADAM و AZ فارسی باستانی زبانهای ترکی نیز از همان ریشه بگونه قرابت اوستا و اورارتو را YE بمعنی من وجود دارد (رجوع شود به ترجمه معنی من است.

ی دقت کنیم دغ همان مرك فارسی و ارمنی خیلی کرده اند.(دک و دارو= دغ

آلمانی به اشراف اتلاق می شود شباهت آن را در BURNA فارسی و ایلامی و معنی جوان و دانا و توانمند و سرشار از فروغ ابتدا به اشخاص شایسته تحسین اتلاق می شده و آلمانی به اشراف گفته شده میان بارون-برنا-باری و ای باشد از آنجا که NA در ایلامی بمعنی روشنایی است اصل این واژه باید به فرد توانا و ثروتمند و جوان می اتلاق شده باشد.

ANOOSH

ارمنی بمعنی شیرین است در فارسی نوش بمعنی غسل و گوارا هر دو (فرهنگ تحفه الاحباب) از این ریشه در ارمنی سیرانوش بمعنی محبوب و شیرین را داریم و باریشه اوستایی بمعنی زیبای فنا ناپذیر است (انوشه در اوستایی بیدرگ)

۱۲ سرگنی اوماریان در زمینه ترجمه ادبیات ایران کار می کند. او شاهنامه فردوسی را ترجمه کرده و بچاپ رسانده است. ترجمه برگزیده دیوان حافظ و چند شعر از رودکی نیز توسط وی انجام گردیده است. گلستان سعدی توسط ا. ملیک وارتانیان به ارمنی ترجمه شده و در سال ۱۹۵۸ در ایروان بچاپ رسیده است.

نویسندگانی چون ه. یگانیان، ب. بالاپان، ه. پهلوانیان، ل. شخریان، ا. آرزومانیان، ل. دانغیان، آشوت گراشی و سایرین از پژوهشگران معاصر ارمنستان می باشند که در مورد فرهنگ و تاریخ ایران تحقیق کرده و می کنند. سالهای اخیر در ایران فعالیتهایی برای ترجمه ادبیات ایران به ارمنی صورت گرفت است از جمله ترجمه رباعیات خیام توسط هوسب میرزایان ترجمه دیوان حافظ و رباعیات خیام بوسیله آشوت میناسیان، ترجمه قسمتی از بوستان سعدی توسط شادروان خورن دروورویان. کتاب «شعر معاصر ایران» و ترجمه رباعیات خیام از زوریک میرزایان و غیره. هم اکنون بخش ارمنی بنیاد نیشابور در زمینه مناسبات تاریخی، فرهنگی، زبانشناسی مشترک و بسیاری زمینه های دیگر مشغول پژوهش و بررسی است. امید می رود با ایجاد امکانات بیشتر در جهت بازشناسی فرهنگ مشترک ایران و ارمنستان گامهای بلندتری در این زمینه برداشته شود.

سپوری که از نظر خوانندگان فرزانه گذشت خلاصه ای بود از فعالیتهایی که پژوهشگران ارمنی در زمینه ایرانشناسی انجام داده اند. در واقع آثار فراهم آمده به مراتب بیشتر از موارد یاد شده می باشد لیکن بررسی تمام آنها حتی نام بردن تک تک آنها نیاز به صفحات بیشتری دارد که از حوصله و امکانات این نامه خارج است. امید نگارنده بر این است همچنانکه در جهت شناساندن فرهنگ ارمنی تلاش می کند بتواند فرهنگ ایران و بخصوص مشترکات و مناسبات نزدیک دو قوم برادر را بازشناخته منابع مهم ارمنی در رابطه با ایران را در اختیار جامعه اهل پژوهش ایرانشناسی قرار دهد.

۷۲/۱

درد می کند

باکو اولین فرانسه به این «قالب آغایف» کشور گفت: در سه ماه می شود. وی گفت: اگر سطح حقوق کارمندان و کارگران کامی بسیاری از ادارات و سازمانهای دولتی جمهوری آذربایجان در چند ماه گذشته به خاطر کمبود نقدینگی در این جمهوری موفق به پرداخت حقوق کارکنان خود نشده اند. «منات» پول ملی جمهوری آذربایجان که در فرانسه چاپ می شود، از اول ژانویه سال جاری میلادی به عنوان تنها پول رایج این جمهوری پذیرفته شده است.

اطلاعات ۷۲/۱۲/۱۶

توضیح

به دلیل حجم زیاد مطالب این شماره از نشریه، مقاله آشنایی با ادبیات ارمنی، در شماره آینده به چاپ خواهد رسید.